

VĚTRNÍK

Vydává MNV ve Vysokém nad Jizerou s aktivem kulturních pracovníků

1

Větrník - roč. II. - č. 5.

Ve Vysokém n. Jiz. 26. 5. 1969.

Návštěvou u Karla Farského.

Snad poprvé se jméno Karel F a r s k ý objevilo na stránkách " Znojemska " v jeho zvláštním čísle k 50. výročí založení samostatného Československého státu z října minulého roku, které bylo celé věnováno vzpomínkám pamětníků padesátiletého vývoje našeho státu ve Znojmě a na Znojensku. Jméno Farský je tu spojováno s jeho povoláním učitele a ředitele školy, ale také s funkcí veřejného činitele, předsedy okresního národního výboru v době vzniku republiky. Potud noviny loňského října.

Ředitel Farský však pro Znojmo a Znojensko znamená mnohem více. Bylo pro něho totiž samozřejmým posláním českého učitele, aby se ihned po svém příchodu na okres v říjnu 1915 zapojil do práce v budování českého školství a posilování českého živlu, tak jak to činil na svých předchozích působištích v Čechách, na Moravě a Slezsku. Velmi brzy se jeho jméno objevuje vedle znojemských občanů známých jmen školního inspektora Marška, JUDr. Veleby a dalších představujících české Znojmo a Znojensko. Jako čelný pracovník Znojenské matice školské usiluje o to, aby pro české děti byly zřizovány české školy, a to nejen základního všeobecného školství, ale i školství odborného. Touto i jinou veřejnou činností, prakticky čestnou a ne vždy vítanou, se zapsal nejen na stránkách kroniky či jiných analů, ale především do myslí a paměti " starých " Znojemska, jeho spolupracovníků a samozřejmě inžáčků a žáků. Není proto divu, že se jeho jméno ozývalo v říjnu 1968 v obřadní síni MěstNV ve Znojmě při besedě s těmi, kterým byla při příležitosti 50. výročí vzniku Československa propůjčena pamětní plaketa. Ten, jehož bylo vzpomínáno, mezi nimi však nebyl, protože již léta tráví chvíle svého zaslouženého odpočinku ve Vysokém nad Jizerou. Proto také rada MěstNV rozhodla v ocenění zásluh ředitele Farského, jako vlastence a pedagoga, udělit mu u příležitosti letošního Dne učitelů čestné uznání. Jeho předáním pověřila delegaci složenou z jejích členů, Rostislava Kovaříka a JUDr. Otáče Cěnka, která dne 4. dubna pana ředitele Farského v jeho domově ve Vysokém nad Jizerou navštívila.

Byli jsme pochopitelně na pana ředitele velmi zvědaví a poprosili jsme předsedu MNV ve Vysokém nad Jizerou s. Josefa Hásku, aby nás k němu doprovodil. Jsme opravdu rádi, že můžeme všechny, kdo na pana ředitele vzpomínají, ubezpečit, že se těší plnému zdraví. Nejlepším důkazem toho snad je, že sám pečuje o ovocný sad s 300 stromy, o němž s lítostí dodal, že už v něm neroste tolik stromů jako dříve, kdy jich bylo jako dnů v roce. A můžeme-li nabídnout další důkaz, tedy v loňském roce, jak sám říkal, oděn v " koženou košili " zpracoval v lese 27 kubiků dřeva. Když pak nás po nezbytném uvítání a po předání čestného uznání a drobných dárek, mezi nimiž byla i plaketa J. A. Fischera se znojemskou rotundou,

vyzval k usednutí a když jsme mu vyřídili pozdravy ze Znojma, začal vzpomínat.

Vzpomínal na to, jak ve Znojmě spolu s dalšími vlastenci rozvíjeli české školství, na Znojemsku školskou matici. S uspokojením konstatoval, že to, co si ve svých stanovách školské politiky, jichž byl spoluvůdce, uložila, do roku 1938 také beze zbytku splnila. Vzpomínal na začátky českého školství ve Znojmě, na Otakarku a další školy. Na založení odborné školy ženských povolání Vlasty, české učnovské školy, obchodní školy a akademie, českého gymnasia a učitelského ústavu. Jeho vzpomínky samozřejmě nepatřily jen Znojmu, patřily také Podmoří, Žeroticům, Želeticím, Šumné, Dobšicím, Vranovské Vsi, Hodonicím - tehdejšímu Milfrou a řadě dalších obcí, v nichž byly dávno před vydáním tzv. Metelkova zákona zakládány české školy. Úspěchy na Znojemsku byly takové, že se Jihlavští přijeli do Znojma poučit, jak to znojemští školští činitelé dělají.

A jak se nit rozhovoru rozvíjela, přešly vzpomínky ze školství i do veřejného života. Pan ředitel hovořil nejen o činnosti v Matici školské, ale i o práci v Besedě, Národní jednotě a tělovýchově. Vzpomínal na to, jak byla s potížemi a obětavou prací českých turistů zřizována turistická noclehárna na Novém Hrádku, pro kterou žákyň Vlasty šily povlakyna příkrývky, když se jejich ušití naučily předtím šitím z papíru. Plátna bylo totiž málo a bylo drahé / cívka nití - jak vzpomíná - stála 40 korun /. S úsměvem vzpomíná na porážku darovaného býčka, ze kterého v Českém srdci vyřili guláš pro hladovějící české děti. Na to, jak v dobách nouze se velkou pomocí stal vagon brambor, dar Havlíčkovobrodských českým dětem ve Znojmě.

Každá jeho vzpomínka byla spojena s lidmi, se jmény. A těch jmen bylo tolik, že je nebylo možno a ni zaznamenat. Bylo vzpomínáno mrtvých i živých, a u nich následovaly hned dotazy jak žijí, co dělají, zda jsou zdraví, co jejich děti, prostě bylo vzpomínáno jako dobrých přátel. S úctou a vážností vzpomíná pan ředitel na učitelky Hrušovou s Kokešovou, jeho milé vzpomínky patří inspektorce Vocílkové, řediteli Jandlovi, ing. Komárkovi, rodině Marákové, panu Pištělovi, Janku, Coufalovi, Jandovi, prof. Radochovi, Čurdovi, Vildomcovi, Voříškovi, Musilovi z Dobšic a celé řadě dalších. Všem jmenovaným i nejmenovaným a samozřejmě i jeho bývalým žákyň a žákům, které ještě mnohé pamatuje jmény, patří jeho pozdravy a přání pevného zdraví a duševní svěžesti. Rádí jeho pozdravy a přání touto cestou vyřizujeme.

Vzpomínky běžely dál, zabíhaly do vážných i humorných episod, soubežně s nimi však běžel čas a návštěva se chýlila ke konci. A protože těch vzpomínek bylo tolik a byly tak zajímavé, nelze se jistě divit, že jsme pana ředitele požádali o to, aby nám, pro naši městskou kroniku, bude-li mít čas a nebude-li ho to obtěžovat, napsal své vzpomínky na léta prožitá ve Znojmě, která, jak se sám přiznal, patří k nejlepším a nejkrásnějším letům jeho života.

Když jsme se rukodáním a míváním z okna do okna loučili, přáli jsme upřímně panu řediteli Farskému hodně zdraví a životní pohody, abychom se s ním ještě znovu a často mohli setkat.

Obnovíme zašlou slávu V y s o c k é h o z e l í ?

Řekneme-li na Vysocku, nebo po horácku na Vysočtě, máme na mysli kraj Antala Staška a Ivana Olbrachta, Raisových Šapadlých vlastenců, Zdenka Róna, dr. Františka Jílka, učitele Šira, ale též známého učitele turistu a lyžaře Buchara, a mnoho jiných originálních a zasloužilých

horáků. Zkrátka je to kraj kolem Vysokého nad Jizerou.

Mluvíme-li ale o Vysockém zeli, máme na mysli ono zeli, které se pěstovalo a které ještě jednotlivci pěstují v horských a podhorských oblastech na Liberecku, Jablonecku, Železnobrodsku, Semilsku, Jilemnicku, Vysocku a Novopacku, tedy v oblasti Jizerských hor a Krkonoš. Proto také mimo označení Vysocké je známo pod jménem "horské, špičaté". Na Turnovsku se stáváme také s názvem Odolenovické.

Bývaly doby, kdy tento kraj živořil, kdy lidé - horáci - putovali za výtěžkem daleko do světa, a kdy doma býval i chléb vzácný. Denní stravou bývalo kyselo - zeli a brambory. Však prof. dr. František Jílek z Vysokého uvádí ve své knize "Jak žili naši otcové", z paměti Antonína Zemana / jednoho z předků Antala Staška ze Stanova / tento úryvek o jídle: "Žilo se velice šetrně. Ráno zeli a brambory. Co zeli od rána zůstalo, počilo se na oběd, a k tomu nějaká polívka. Dopoledne žádná svačinka nebyla, v zimě svačinky ani odpoledne. Zeli na zimu naloženo několik velkých sudů, proto se jedlo třikrát za den, jak s chutí, lenko se domyslit." To zeli se tam pěstovalo tradičně od nepaměti, a naši předkové říkali, že si jím brambory mastí.

Nebylo ve vsích stavení, při němž měli kousek pole, aby nepamatovali na zeli, a aby na zimu nebyl v síni, komoře nebo ve sklepě poradný sud naloženého.

Proto jsme byli nesmírně překvapeni, když nám před třemi léty bylo v semenářství řečeno, že horské zeli není vůbec mezi uznanými odrudami. O tuto odrudu totiž projevíli zájem pracovníci výzkumné základny Čs. akademie věd / CSAV / v Alšovicích - Dupandě, a tak nezbylo, než se obrátit na pěstitele, kteří zůstali horskému zeli věrni. Pomohli při tom učitelé z Vysocka: Vladimír Pavlík a Knob z Vysokého nad Jizerou, Alois Bulužek z Pasek nad Jizerou a s horácky upřímným zájmem se dokonce přihlásil pravnuk "učitelského pomocníka" z Raisova Pozdětína v "Zapadlých vlastencích" Stanislav Metelka z Pasek. S jejich radou a pomocí bylo získáno tolik milovníků tohoto zeli, že na jaře roku 1968 bylo ve výzkumu jmenované základny horské zeli na 25 políčkách. Je potěšitelné, že při zušlechťování tohoto zeli se našlo tolik zájemců, kteří většinou nejen semeno darovali a poslali, ale někteří s ním dokonce přišli osobně a navíc přidali své zkušenosti.

Naši horáci jsou do svého zeli zamilovaní a nedají na ně dopustit. Provázelo je v dobách dobrých i zlých, v dostatku i nedostatku, ve všední dny i o nedělích a posvíceních, i o hodech a svatebních hostinách. Trpce nesou, že státní odrudová komise toto zeli ze seznamu odrud vyřadila, anebo na ně zapomněla. Příčinou tu asi nebyl úmysl, ale dvě skutečnosti: že se totiž všude nedaří a že každé červené zeli chybnou úpravou ať za syrova či vařené ztrácí svou pěknou červenou barvu i chuť a nevábí dokonce svým vzhledem. To je však již záležitostí kuchařek, aby zeli i vzhledem povzbuzovalo naši chuť.

Pokud jde o vhodné půdní a klimatické podmínky, lze dosud připustit hledisko, že se daří i v půdách horší bonity, i v kamenitých, ale v nadmořské výšce nad 400 m. Jde tedy v tomto případě o odrudu vhodnou vysloveně pro polohy podhůří a hor, jako je Vysocko, Brodsko, Jablonecko, Semilsko a severní vyšší polohy Turnovska.

I z tohoto laického konstatování vychází najevo, že horské zeli lze s úspěchem šlechtit ve vhodných podhorských polích nebo na rozhraní poloh horských a podhorských. Ukazuje se tedy, že základna CSAV v Alšovicích - Dupandě je pro šlechtění horského zeli nejvyšší vhodná: vyhovuje nadmořskou výškou - 560 m - a i půdou, kamenitou na podkladě prahorní břidlice. Již v začátcích výzkumu a došlechťování se nápadně odlišily vhodné a nevhodné typy pro tuto oblast.

Pro informaci naší zemědělské a zelinářské veřejnosti uvádíme ještě několik pozoruhodných zjištění. Milovníci horského zelí říkají, že "naše zelí" má rádo slunce a vítr. Slunce je mu dárcem barvy a chuti a vítr za staletí pěstování spolupůsobil při vytváření důkladného kořání a tím jeho stability v půdě, takže rostlina nepoléhá. Toho si všiml také zesnulý šlechtitel a spolupracovník ČSAV ing. Souček, když se zamýšlel nad poléháním krmných kapust v horských polohách na návětrných pozemcích. Tuto vadu způsobuje nedostatečný kořenový systém krmných kapust. Nedostal se již ke křížení kapust s horským zelím, což v současné době již v praxi a ve výzkumu existuje s cílem onu výbornou vlastnost horského zelí přenést na novou krmnou plodinu.

Pracovníci ČSAV na zmíněné základně se mimo své hlavní pracovní náplně v základním výzkumu věnují ještě šlechtitelské práci v záslužném jistě úmyslu pomoci zemědělské praxi i drobným pěstitelům a zahrádkářům. Horské zelí sledují na základně již několik roků. Při jeho hodnocení bylo zjištěno nevhodné a tudíž nežádoucí sprášení, čímž utrpěly chuťové vlastnosti a i morfologické, osobitě znaky této krajové velmi hodnotné odrůdy. Dokonalé vyčištění a došlechtění horského zelí sice potrvá ještě několik roků, ale první semeno této odrůdy budou moci zájemci obdržet již v tomto roce od JZD Huť - Jistebsko, okres Jablonec n. Nisou, s čímž základna ČSAV v Alšovicích spolupracuje.

Habitus jednoho z vhodných typů dosud pozorovaných nejlépe dokládá připojený snímek. Zainteresovaní pracovníci však souhlasně tvrdí, že to ještě není ideální typ. Mají na mysli typ s přibližně těmito základními vlastnostmi: ušlechtilý tvar hlávky, dokonale červené zbarvení, jež odlišuje tuto odrůdu od jiných a udržuje se i při naložení a kuchyňské úpravě, a nižší košťál. To jsou ovšem znaky vnější. Na prvním a nejhlavnějším místě vnitřní hodnoty je typická jemnost a znamenitá chuť, vlastnosti základní a nutné, jež by plně odpovídaly názvu "lahůdkové horské zelí."

Tím je zhruba vyjádřen šlechtitelský nebo došlechtovací cíl Vysokého horského špičatého zelí. Horáci našeho kraje vyslovují k tomu upřímné přání, aby se pracovníkům výzkumné základny ČSAV v Alšovicích-Dupandě tento úkol podařil "na jedničku".

F. a M. Halama, Alšovice.

Různé zprávy.

Výstavy v našem muzeu :

- 1./ Výstava fotografií bratří Bábů z Lomnice, která bude zahájena dne 15.6. do 30.6. t.r.
- 2./ Výstava obrazů a plastik manželů Solovětových, která potrvá po celý měsíc červenec.

Narozenniny v květnu.

13. května se dožil řed. Vladimír Pavlík 78 let,
14. května se dožila p. B. Škrabálková 88 let.

Oběma jmenovaným přejeme do dalších let hodně zdraví.

Úmrtí v květnu.

Dne 19. května zemřela paní Irena Petříčková-rozená Nesvadbová ve věku 43 let.

Jeden měsíčně ! / Protektorátní - vysockej /.

Skoro každéj z našich čtenářů ví, jak to ve Vysokým bylo za Hätlera. Bylo to moc zlý a nerado se na to vzpomíná. Ale to co Vám píšu s tím obdobím souvisí a tak se nedá nic dělat. Jenom chci připomenout, že když sem honem včas nemohli Blaničtí rytíři, že tu určitě hlídkoval Švejka a držel nás trochu nad vodou.

Na celnici pod Petruškovějma verchama bylo nejrušnějc. V prvních dnech a měsících okupace lidé chodili i bez propustky, protože si žádný Protektorát a vůbec rozdělení území nepřipouštěli. Jeden Volešnickej vobčan šel v těch dnech z Vysokýho a musel po silnici k celnici, protože byl sníh. Přes pole to nešlo, neměl sebou lyže a mimo to měl z té protektorátní a sudetský alterace pořádně nakoupino. Přijde k celnici, Němci zarvou: " Halt! Ausweis!?" - Milej vobčan se nezalek i když žádněj Ausweis neměl, ale šáh do kapsy a vyndal brakovací průkaz na strakatou krávu. Němci důležitě čtou a pak se ptají kam jde, ale on vztekle: " Bo p.....e!" - Celnici rozevřou seznam zabraných obcí a hledají u písmene P. Je tam Pasek, Ponikle, Pechivlak, a Prachichovitz, ale ta obec co občan říkal v seznamu nebyla a proto se šťastně dostal do Zlaté Olešnice a později říkával: " Ty celnici jsou ale volové, já sem už měsíc Strakatá Kráva a voni na to ešte nepřišli !".

Ze zápisníku šenkýře Josefa Mařatky
vybrala Jiř. Doubalíková.

Větrník vychází jednou za měsíc. Řídí redakční rada. Příspěvky zasílejte nejpozději do 15. každého měsíce do Vlastivědného muzea.
Cena 1.- Kčs.